

DEV SATRANÇ TAHTASI

DEV SATRANÇ TAHTASI

Kıtaların beş yüz küsur yıl önce politik etkileşime girmesinden bu yana, Avrasya dünya gücünün merkezi olmuştur. Avrasya halkları – genellikle Batı Avrupa kanadındakiler – güç sahibi olmanın verdiği haklarla dünyanın öteki bölgelerine nüfuz etmiş ve egemenlik kurmuştur.

20. yüzyılın son on yılında dünya dengelerinde bir kayma görülmüştür. İlk kez Avrasya'dan olmayan bir güç, Avrasya'nın güç ilişkilerinde yalnızca baş hakem olarak değil, aynı zamanda dünyanın süper gücü olarak ortaya çıkmıştır. Sovyetler Birliği'nin parçalanması Amerika'nın tek ve gerçekten global güce ulaşmasında son adım olmuştur.

Ancak Avrasya jeopolitik önemini korumaktadır. Dünyanın ekonomik ve siyasi gücünün kayda değer bölümünü hala elinde tutan batı kanadı yani Avrupa kadar, doğu kanadı yani Asya da ekonomik büyümenin ve siyasi etkinliğin önemli bir merkezi haline gelmiştir. Hitler ve Stalin'in açıkça ifade ettiği gibi "Avrasya'ya hükmeden, dünyaya hükmeder." Dolayısıyla Avrasya, üzerinde global birincilik mücadelesi oynanan bir satranç tahtasıdır ve bu mücadele jeopolitik çıkarların stratejik yönetimini gerektirir.

Amerikan dış politikası Avrasya üzerindeki etkisini kullanmalıdır ki istikrarlı bir denge yaratılsın, siyasi hakem de Amerika olsun. Amerika'nın nihai amacı iyi niyetli ve vizyoner olmalıdır: uzun vadeli eğilimlere ve insanlığın temel çıkarlarına paralel ve gerçek işbirliği içinde bir global toplum oluşturmak. Fakat bu arada Avrasya'ya hükmedecek ve Amerika'ya kafa tutacak bir rakip çıkmaması da şarttır. Bu kitabın amacı da kapsamlı ve entegre bir Avrasya stratejisinin formülasyonudur.

1. Yeni Tip Egemenlik

Egemenlik insanlık tarihi kadar eskidir. Fakat Amerika'nın şimdiki global üstünlüğü farklıdır: hem ortaya çıkış hızı, hem de global kapsamı ve kullanılma tarzı açısından. Amerika yalnızca bir asır içinde nispeten izole halinden çıkıp tarihte görülmemiş bir yoğunluk ve etkinlikte güç haline gelmiştir.

İmtiyaz ve katı hiyerarşiden uzak sosyal yapısı ve serbest piyasa ekonomisi sayesinde 20. yüzyılda hızla gelişen Amerika I. Dünya Savaşı başladığında dünya GSMH'sinin %33'ünü ürettiyordu. I. Dünya Savaşı gerçekte bir Avrupa savaşıydı fakat yıkıcı karakteri Avrupa'nın siyasi, ekonomik ve kültürel egemenliğinin sonunun başlangıcını getirmişti. Nitekim savaşın sonucunu da Amerika'nın müdahalesi belirlemişti.

Bu savaştan sonra Amerika tekrar kabuğuna çekildi. Savunma stratejisi, kıyılarını korumaya yönelikti. Uluslararası sahada Avrupalı oyuncular ve kısmen Japonya vardı.

Dünya siyasetinde Avrupa dönemi, gerçek bir global savaş olan II. Dünya Savaşıyla tamamen sona erdi. Amerika ve Sovyetler Birliği global üstünlüğün varisleri oldular. Amerika denizlere hakim olurken Sino-Sovyet Bloku Moğol İmparatorluğu'nu

hatırlatan bir alana yayılıyordu. Fakat kendinden önceki pek çok imparatorluklar gibi Sovyetler Birliği de sonunda parçalandı; hem de askeri yenilgiden değil ekonomik ve sosyal gerilimden dolayı. Kaderi bir anlamda siyaset bilimci Donal Puchale'nin gözlemlerini doğruluyordu.

“İmparatorlukların bünyesinde siyasi istikrarsızlık vardır zira alt birimler her zaman daha fazla özerklik isterler ve birimlerin önderleri daha fazla özerklik elde etmek için harekete geçerler. Bu yüzden imparatorluklar çökmezler, parçalanırlar, bazen yavaş yavaş, bazen de göz açıp kapayıncaya kadar hızlı.”

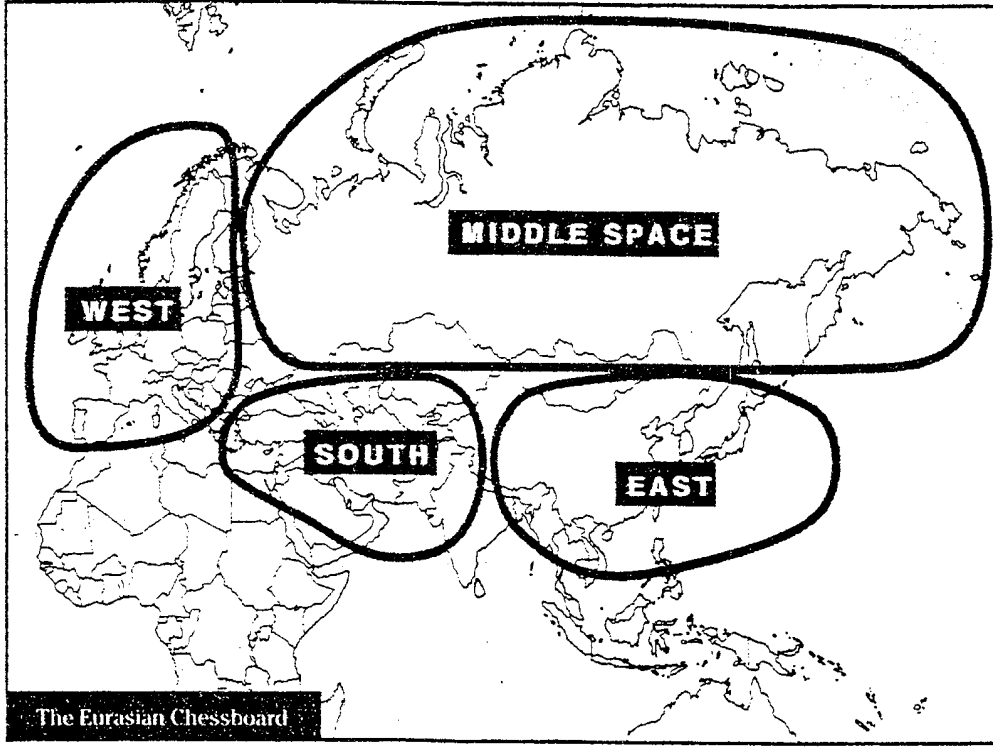
Amerika global gücün dört hayati alanında üstünlüğünü kanıtlamıştır: askeri açıdan görülmemiş global uzantıya sahiptir; ekonomik açıdan, global büyümenin lokomotifidir; teknolojik açıdan önderliği elinde tutar ve kültürel açıdan rakip tanımayan bir cazibesi vardır. Kendinden önceki imparatorlukların otoriter ve mutlakiyete dayanan hiyerarşik rejimlerinin aksine, demokratik kurumları ve girişimcilik ruhu (kişisel başarı çabası hem zenginlik yaratır, hem özgürlük) gibi özünde sahip olduğu vasıflarla dünyayı etkiler. NATO , IMP, Dünya Bankası gibi kurumlarla etki ve nüfuzunu sürdürür.

2. Avrasya Satranç Tahtası

Amerika için en birinci politik ödül Avrasya'dır. Beş yüz yıldır Avrasyalılar dünya olaylarına hakim olmuşlardır. Avrasya dünyanın en büyük kıtası ve jeopolitik eksenidir. Ekonomik açıdan dünyanın en üretken üç bölgesinden ikisini ve dünya nüfusunun %75'ini barındırır. Dünyanın fiziki zenginliğinin çoğu gerek yer altı kaynakları, gerekse yerüstü tesisleri olarak ordadır. Global GSMH'nin %60'ını üretir ve bilinen enerji kaynaklarının dörtte üçüne sahiptir. Amerika'dan sonra en büyük altı ekonomi ve askeri silahlanmaya en fazla harcama yapan 6 ülke oradadır. Amerika'nın politik veya ekonomik rakiplerinin hepsi Avrasyalıdır. Kümülatif olarak Avrasya'nın gücü Amerika'ninkini tamamen gölgede bırakır. Ancak ne mutlu ki tek bir siyasi birim olamayacak kadar büyüktür.

Böylece Avrasya, üzerinde global birincilik mücadelesinin oynandığı bir satranç tahtası olma özelliğini sürdürecektir. Ancak bu tahtada iki değil, her biri farklı güç sahibi birkaç oyuncu vardır. Ana oyuncular, tahtanın doğusuna, batısına, ortasına ve güneyine yerleşmişlerdir. Doğu ve batı uçlar yoğun nüfusa sahip, birkaç güçlü ülkenin yer aldığı bölgelerdir. İkisi arasında çok az nüfuslu, şu anda siyasi açıdan oturmamış, bir zamanlar Amerika'nın en önemli rakibi Sovyetler Birliği'nin egemen olduğu topraklar vardır. Büyük Avrasya platosunun güneyinde, siyasi anarşi içinde fakat hem batı, hem de doğu Avrasya ülkeleri için hayati önemi haiz, enerji zengini bölge yer alır.

THE GRAND CHESSBOARD

Lizbon'dan Vladivostok'a uzanan bu muazzam alan "oyun"un oynandığı alandır. Orta bölge, Batının gittikçe genişleyen yörüngesine çekilirse, Güney tek bir oyuncunun egemenliğine girmezse ve Doğu da Amerikan üslerini kovacak şekilde birleşmezse, Amerika'nın etkisi sürecektir denebilir. Fakat orta bölge Batıyı reddedip başlı başına bir varlık olur veya Güneyin kontrolünü ele geçirir, yahut da en büyük Doğu oyuncuyla ittifaka girerse Amerika'nın Avrasya'daki üstünlüğü belirgin biçimde azalır.

Aktif jeostratejik oyuncular, mevcut jeopolitik durumu değiştirmek amacıyla kendi sınırlarının ötesinde güç ve etki kullanma isteği ve kapasitesi olan devletlerdir. Jeopolitik pivotlar ise, güçleri ve motivasyonları sayesinde değil, hassas konumları sayesinde önem arz eden devletlerdir. Çoğunlukla pivotları belirleyen, buldukları coğrafyadır; önemli bölgelere veya kaynaklara ulaşım açısından özel rol oynarlar. Bazen bir pivotun tek başına varlığı bile, komşusu olan bir aktif jeostratejik oyuncu için çok önemli siyasi ve kültürel sonuçlar yaratabilir.

Bütün jeostratejik oyuncular önemli ve güçlü ülkelerdir ama bütün önemli ve güçlü ülkeler otomatikman jeostratejik oyuncu değildirler.

Avrasya'nın yeni siyasi haritasında beş jeostratejik oyuncu ve beş jeopolitik pivot vardır. Fransa, Almanya, Rusya, Çin ve Hindistan önemli ve aktif oyunculardır, oysa İngiltere, Japonya ve Endonezya çok önemli ülkeler olmakla birlikte bu vasa uymaz. Ukrayna, Azerbaycan, Güney Kore, Türkiye ve İran kritik derecede önemli pivot rolü

oyunlar ancak Türkiye ve İran aynı zamanda bir dereceye kadar jeostratejik oyuncular.

Avrasya'nın Batı ucundaki iki dinamik oyuncu Almanya ve Fransa'nın her ikisi de birleşmiş Avrupa vizyonu ile statükoyu değiştirmek ve yepyeni bir Avrupa şekillendirmek hevesindedirler. Fransa taktik manevralarla Amerika'ya karşı Rusya'yı, Almanya'ya karşı İngiltere'yi oynatırken kendi zayıflığını telafi için Franko-Alman ittifakına bel bağlar. Birleşik Avrupa'da hem siyasi merkez olmak çabasıdır, hem de kendini Akdeniz-Kuzey Afrika grubunun çekirdeği olarak görür.

Almanya, Avrupa Birliği'nin lideri ve ekonomik lokomotif, dolayısıyla Avrupa'nın en önemli ülkesi olduğunun pekala farkındadır. Önceki "Mitteleuropa" nosyonunu hatırlatır şekilde, yeni özgürleşmiş merkez Avrupa'ya karşı sorumlu olduğuna inanır. Hem Fransa, hem Almanya kendisinde Rusya ile ilişkilerde Avrupa çıkarlarını temsil yetkisi görmekle birlikte Almanya coğrafi konumu dolayısıyla Rusya ile özel iki taraflı ilişki içindedir.

Uzun sürecek görünen zayıf ve hastalıklı durumuna rağmen Rusya'nın önemli bir jeostratejik oyuncu olduğu tartışılmaz. Yalnızca varlığının bile eski Sovyetler Birliği'ne bağlı devletler üzerinde muazzam etkisi vardır. Yayılmacı jeopolitik amaçlarını gizlemeye gerek duymamaktadır. Gücünü yeniden kazandığında doğu ve batı komşuları üzerinde belirgin etkisi olacaktır.

Hindistan şu anda bölgesel güç aşamasında olup kendisinde global oyunculuk potansiyeli görmektedir. Nükleer gücü de ihmal edilemeyecek boyuttadır.

Ukrayna'nın jeopolitik pivot niteliği, bağımsız bir ülke olarak Rusya'nın emperyalist heveslerini engelleyici konumda bulunmasından kaynaklanır. Ukrayna olmadan Rusya bir Avrasya imparatorluğu olamaz.

Küçük boyutlarına ve nüfusuna rağmen Azerbaycan muazzam enerji kaynakları dolayısıyla jeopolitik önemi haizdir. Hazar Denizi Havzası ve orta Asya'nın zenginliklerini içeren şişenin mantarıdır. Azerbaycan Moskova'nın kontrolüne girdiği takdirde Orta Asya devletlerinin bağımsızlığının anlamı kalmaz. Batı pazarlarına Rusya'nın kontrolündeki topraklardan geçmeyen bir boru hattıyla bağlanan bir Azerbaycan, Batının enerji zengini Orta Asya ülkelerine geçiş yolu oluşturur. Ukrayna kadar, Azerbaycan ve orta Asya'nın geleceği de Rusya'nın geleceğini belirleyecektir.

Türkiye ve İran, Rusya'nın gücünün gerilemesinden yararlanarak Hazar Denizi-orta Asya bölgesinde belli derecede etki teessüs etmeye uğraşmaktadırlar. Bu açıdan, jeostratejik oyuncu kabul edilebilirler. Ancak her iki ülke de ciddi iç sorunlarla karşı karşıya olup, güç dağılımında büyük değişiklik yapabilme etkileri sınırlıdır. Aynı zamanda rakip olduklarından biri diğerinin etkisini silip götürme eğilimindedir. Örneğin Türkiye'nin etkin rol kazanmış olduğu Azerbaycan'da İran'ın tutumu daha ziyade Rusya'dan yanadır.

Ancak hem Türkiye, hem İran, birinci derecede önemli jeopolitik pivotlardır. Türkiye, Karadeniz Bölgesi'ni stabilize eder, Karadeniz'in Akdeniz'e geçişini kontrolü altında

tutar, Kafkaslarda Rusya'yı dengeler. Hala İslami köktendinciliğe karşı bir antidottur ve NATO'nun güney ayağı olarak hizmet eder. İstikrarsız bir Türkiye, güney Balkanlarda şiddetin zincirlerinden boşanmasına yol açmak yanında Rusya'nın bağımsız Kafkas devletleri üzerinde yeniden kontrolü ele geçirmesini sağlayabilir. Azerbaycan'a karşı ikircilikli tutumuna rağmen İran da aynı şekilde orta Asya'nın siyasi kararsızlığına karşı istikrar desteği sağlar. Basra Körfezi'nin Doğu kıyısına hakim olduğundan, Amerika'yla iyi geçinemese bile Basra Körfezi bölgesinde Amerika'nın çıkarlarına yönelik uzun dönemli Rus tehdidine karşı engel teşkil eder.

Son olarak Uzak Doğuda Güney Kore bir jeopolitik pivottur. Amerika'yla sürdürdüğü yakın ilişki bir kalkan görevi yaparak Japonya'nın bağımsız ve önemli bir askeri güç haline gelmesini önler. İster Kuzeyle birleşme, ister Çin'in gittikçe genişleyen etkisi altına girme şeklinde olsun Güney Kore'nin durumunda belirgin bir değişiklik, Amerika'nın Uzak Doğudaki rolü üzerinde dramatik etki yapacaktır.

Jeostratejik oyuncuların ve jeopolitik pivotların yukarıda verilen listesi sabit veya daimi değildir. Zaman zaman bazı ülkelerin ilave edilip bazılarının çıkarılması gerekebilir. Ancak çok büyük bir olay olmadıkça yakın zamanda fazla bir fark beklenmemektedir.

3. Avrasya Balkanları

Dünyada belirsizlik yaşanan en önemli bölgelerden biri Orta Avrasya'dır. Çok geniş ve jeopolitik açıdan akışkan olan bu bölgenin belirsizliğini Türkiye ve İran pivotlarının kendi hassas durumları büsbütün arttırır. Bölgede, etnik ve dini açıdan son derece heterojen bir yapıda, bazıları nükleer silahlara sahip, hiçbiri siyasi istikrar içinde olmayan 25 ülkede 400 milyon kişi yaşamaktadır.

Nefretin kol gezdiği, güçlü ve birbirine rakip komşularla çevrili bu devasa bölge, muharebe alanı olmaya adaydır; hem ülkeler arasındaki savaşlar için hem de etnik ve dini şiddetten doğan iç savaşlar için. Türkiye ve İran'ın dahili sancıları yalnızca daha kötüleşmekle kalmayacak, aynı zamanda bu ülkelerin bu volkanik bölgede oynayabilecekleri stabilizör rolünü de büyük ölçüde dumura uğratacaktır. Bu tür gelişmeler sonucunda yeni Orta Asya ülkelerinin uluslararası topluma asimilasyonu güçleşecek, Yugoslavya'da yaşanan krizi gölgede bırakan bir kriz doğabilecektir.

THE EURASIAN CHESSBOARD

Avrasya Balkanları diyebileceğimiz bu bölgenin istikrarsızlığını arttıran ve potansiyel patlama tehlikesi yaratan faktör, komşu iki ülkenin – İran ve Türkiye – jeopolitik yönelimlerindeki kararsızlık ve kendi içlerindeki kaynamalardır. Bu iki ülkede kargaşa çıktığı takdirde tüm bölgenin muazzam bir kargaşa içine girerek mevcut etnik ve toprak çatışmalarının kontrolden çıkması ve bölgenin zaten hassas olan güç dengesinin büsbütün şirazesinden çıkması çok muhtemeldir. Bu yüzden Türkiye ve İran yalnızca önemli jeostratejik oyuncular değil, aynı zamanda jeopolitik pivotturlar; iç durumları tüm bölgenin kaderini etkileyecektir. Buna rağmen her iki ülkenin gelecekteki jeopolitik eğilimi, hatta ulusal bütünlüğü belirsizdir.

İmparatorluk sonrası hala kimliğini tanımlama sürecinde olan Türkiye üç yöne doğru çekilmektedir; modernistler Türkiye'nin bir Avrupa devleti olmasını istediklerinden Batıya, İslamcılar Ortadoğu ve Müslüman topluluğuna bağlı olduklarından Güneye, bölgesinde egemen bir Türkiye için Orta Asyalı Türk halklarına yakınlık duyan milliyetçiler ise Doğuya dönüktür. Bu perspektiflerin her biri ayrı bir stratejik eksen demek olup, aralarındaki çatışma, Kemalist devrimden sonra ilk kez Türkiye'nin bölgedeki rolüne ilişkin bir nebze belirsizliğe yol açmaktadır.

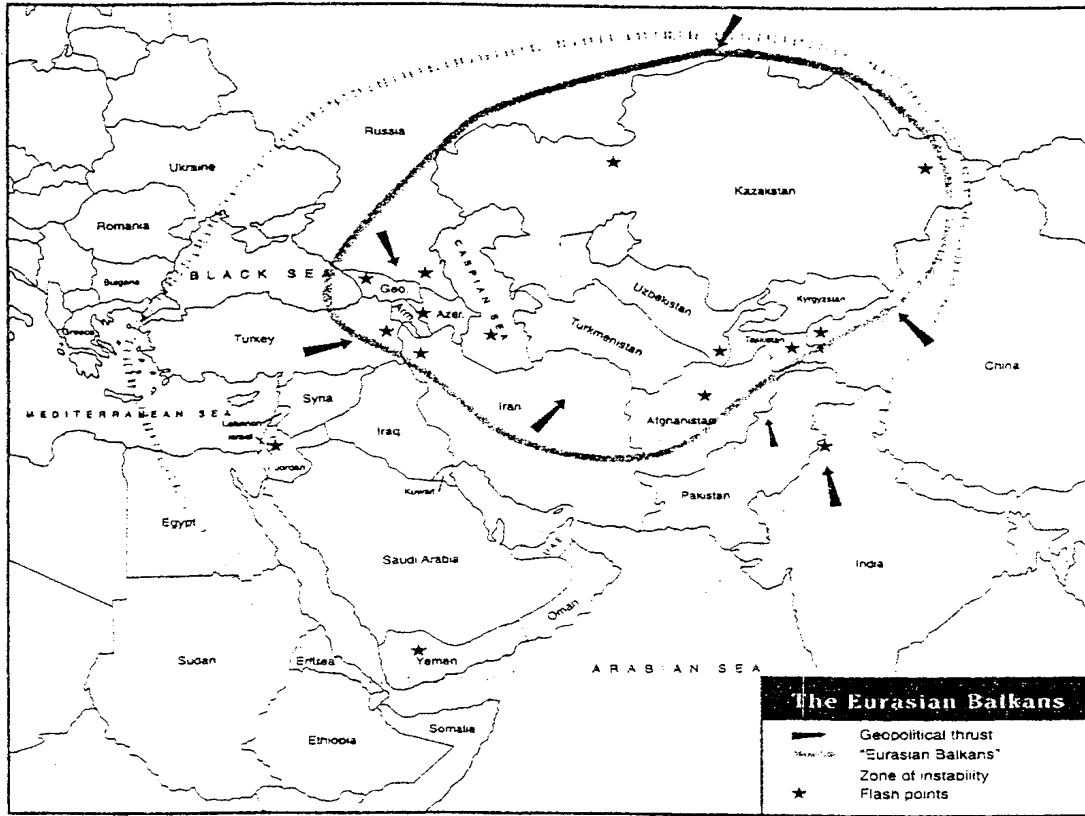
Dahası, Türkiye'nin kendisi de bölgedeki etnik çatışmaların kısmen kurbanı olabilir. 65 milyonluk nüfusunun %80'i Türk asıllı (Çerkez, Arnavut, Boşnak, Bulgar ve Arap karışımını da içeren) olmakla birlikte %20'si, belki daha da fazlası Kürt'tür. Ülkenin doğusunda yoğunlaşan Türk Kürtleri Irak ve İran Kürtlerinin başlattığı ulusal bağımsız mücadelesinin içine gitgide daha fazla çekilmektedir. Tüm ülkenin gidiş yönüne ilişkin

herhangi bir iç gerilim kuşkusuz Kürtleri ayrı bir milli kimlik için daha şiddetle bastırmaya kıskırtacaktır.

Geçmişte Avrupa Balkanlarında üç imparatorluk kıran kırana rekabet içindeydi: Osmanlı, Avusturya-Macaristan ve Rus İmparatorlukları. Bunlardan birinin zaferi halinde kendi çıkarlarının zedeleneceğinden korkan üç de dolaylı katılımcı var.

Almanya, Rusya'nın gücünden korkuyordu; Fransa, Avusturya-Macaristan'a karşıydı. İngiltere ise Çanakkale Boğazı'nın kontrolünün diğer güçlerdense, zayıflamış bir Osmanlı İmparatorluğunda olmasını tercih ediyordu. 19. yüzyıl süresince bu güçler Balkan çekişmelerini hiç kimsenin çıkarlarına hanel gelmeksizin kontrol altında tutmayı başardı fakat 1914'de kaynayan kazan patladı.

THE GRAND CHESSBOARD

Bugünün Avrasya Balkanlarındaki rekabet direkt olarak üç komşu gücün arasındadır. Rusya, Türkiye ve İran. Bu rekabetin içinde uzaktan uzağa Çin, Ukrayna, Pakistan, Hindistan ve Amerika da vardır. Üç ana rakip yalnızca jeopolitik ve ekonomik çıkarlarla hareket etmezler; tarihi dürtüler de işin içindedir. Her biri bir zamanlar bölgede siyasi veya kültürel açıdan egemendiler. Her biri diğerine kuşkuyla bakar. Aralarında kafa kafaya bir savaş pek olası değilse de rekabetin kümülatif etkisi bölgesel kaosa yol açabilir.

Rusların tutumuna bakarsak, Türklere karşı düşmanlıkları saplantı (obsession) halindedir. Rus medyası Türkleri bölgenin kontrolünü ele geçirmeye çalışan, Rusya'ya

karşı yerel direnişçileri kışkırtan (Çeçen olayında pek de haksız sayılmazlar) ve tüm Rusya'nın güvenliğini tehdit eden unsur olarak nitelendirir. Türkler de onlardan aşağı kalmaz ve kendilerini, kardeşlerini uzun süreli Rus baskısından kurtarıcı rolünde görürler. Türkler ve İranlılar da bölgenin tarihi rakibidirler. Son yıllarda bu rekabet canlanmıştır. İran'ın İslam toplumu kavramına karşı Türkiye modern ve laik bir alternatif olma imajını sunmaktadır.

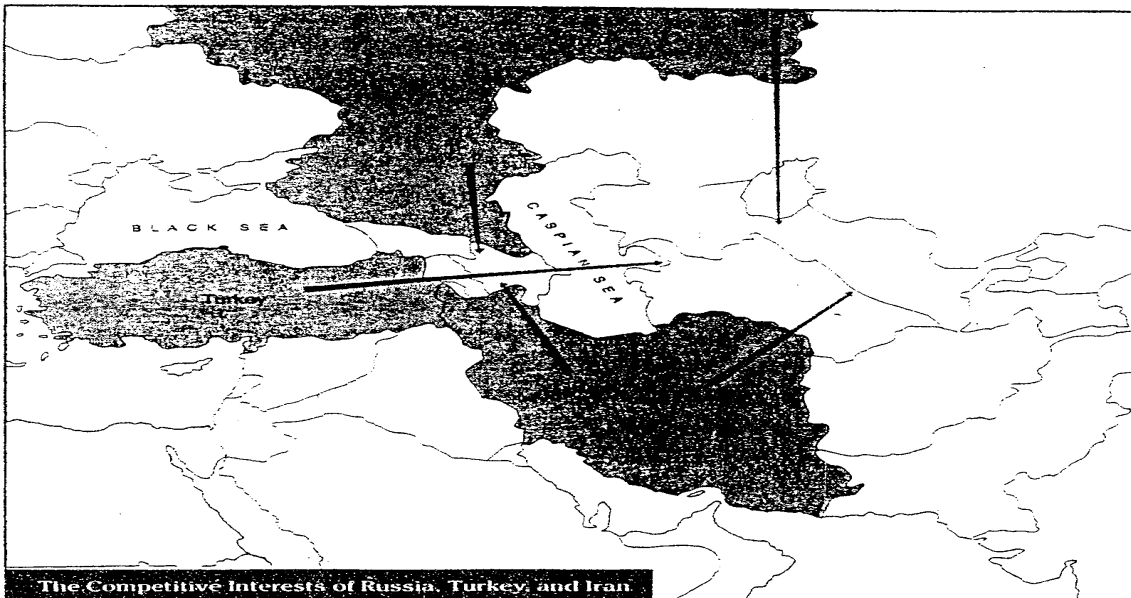
Kremlinin arzusu Rusya'yı yeniden bir global güç haline getirmektir. Eski Sovyetler Birliği'nin kapladığı tüm alanı Kremlinin özel jeopolitik çıkarları içinde görmekte, her türlü siyasi - hatta ekonomik – etkiden uzak tutmak istemektedir.

Aksine, Türkiye'nin bölgesel etki yolundaki girişimleri ırk-dil birliğine dayalıdır. Türkiye'nin siyasi ve askeri gücü daha sınırlı olduğundan eksklusif (başkalarını dışarıda bırakan) bir siyasi etki alanı yaratması mümkün değildir. Türkiye kendini Türki konuşan toplumun potansiyel lideri olarak görmektedir, bu amaçla nispeten modern oluşunun cazibesinden, dil yakınlığından ve ekonomik imkanlarından yararlanarak bölgede en etkin güç olarak kabul ettirme çabasıdadır.

İran 'ın cari jeopolitik hırsları Türkiye kadar geniş kapsamlı olmamakla birlikte (daha ziyade Azerbaycan ve Afganistan'a yöneliktir), bölgedeki tüm Müslüman nüfusu (Rusya'nın kendisi bile) İran'ın dini çıkarlarının hedefidir. Gerçekten de Orta Asya'da İslam'ı canlandırmak İran'ın başlıca hedefleri arasındadır.

Rusya, Türkiye ve İran'ın birbirine rakip menfaatleri haritada gösterilmektedir. Rusya'nın jeopolitik atılımı doğrudan Güneyde Azerbaycan ve Kazakistan'ı hedef alan iki okla; Türkiye'nin ki Doğuya, Azerbaycan, Hazar Denizi ve Orta Asya'ya doğru tek okla, İran'ın ki ise kuzeyde Azerbaycan, Kuzeydoğuda Türkmenistan, Afganistan ve Tacikistan'a yönelik iki okla belirtilmiştir. Bu oklar birbirleriyle yalnız kesişmekle kalmayıp, aynı zamanda çarpışmaktadır.

THE GRAND CHESSBOARD

Öte yandaki Çin'in genel jeopolitik menfaati Rusya'nın egemen rol arayışıyla çatışma halinde, Türkiye ve İran'ın tamamlayıcısı niteliğindedir.

Aynı şekilde Ukrayna, Azeri petrolünün batıya giden yolu olma hevesindeki Gürcistan'ı desteklemek, Rusya'nın Karadeniz'deki etkisini zayıflatmak için Türkiye ile işbirliği yapmakta ve Orta Asya petrolünün Türk terminallerine akıtmak için Türkiye'nin çabalarına arka çıkmaktadır.

Görüldüğü gibi bu cadı kazanında kaynayanlar jeopolitik güç, muazzam potansiyel zenginlik, milliyetçi/dinci misyonların tatmini ve güvenlidir. Ancak bu yarışın odak noktası erişimdir (access). Sovyetler Birliği'nin çöküşüne kadar bölgeye erişim Moskova'nın tekelindeydi. Bütün demiryolları, gaz ve petrol boru hatları, hatta hava ulaşımı merkezden geçiyordu. Rus jeopolitikaçıları bunun böyle kalmasını tercih ederler, zira bilmektedirler ki bölgeye erişimi kontrolü altında tutan jeopolitik ve ekonomik ödülü de kazanma şansına sahiptir.

Bu yüzden boru hattı konusu, Hazar Denizi havzası ve Orta Asya'nın geleceğini tayin edecektir. Bölgenin boru hatları Rus topraklarından geçerek Karadeniz Novorossisk'deki Rus limanına gelmeye devam ederse, bu durumun politik sonuçları kendini hissettirecektir; Rusların aşikar güç gösterisi olmasa bile bölge politik bağımlılığını sürdürecektir, bölgenin yeni zenginliğinin nasıl paylaşılacağına Moskova karar verecektir. Aksine, bir boru hattı Hazar Denizi'ni geçerek Azerbaycan ve Türkiye üzerinden Akdeniz'e, bir diğeri de Afganistan'dan geçerek Arap Denizi'ne ulaşırsa, bölgeye erişim yetkisi hiç kimsenin tekelinde olmayacaktır.

Rusya'nın genel amacı, bölgedeki politik ve ekonomik etkinliğini yeniden kazanmak olmakla birlikte ilk hedefi Azerbaycan ve Kazakistan'ı egemenliği altına almaktır. Azerbaycan'a egemen olduğu takdirde Rusya Orta Asya'nın batıyla özellikle Türkiye ile arasına duvar örecektir, böylece asi davranan Özbekistan'la petrol arama haklarının bölüşülmesi gibi nazik konularda İran'la taktik işbirliğine giderek Bakü'yü Moskova'nın isteklerine boyun eğdirme çabasıdır. Rusya'nın Azerbaycan'a hakim olması, beraberinde Gürcistan ve Ermenistan üzerinde hakimiyet getirecektir.

Ancak Azerbaycan yanında bağımsızlığını yeni kazanmış diğer Orta Asya ülkeleri Rusya'nın tekelini reddedip Amerikan, Avrupa, Japon ve son zamanlarda Kore sermayesine kucak açmakta, böylece ekonomik kalkınma sağlayarak tam bağımsızlıklarını garantileyeceklerini ummaktadırlar. Bu yüzden Türkiye ve İran'ın gittikçe büyüyen rolünü memnuniyetle karşılamakta, bu ülkeleri Rusya'nın gücüne karşı bir güç ve güneydeki büyük Müslüman dünyasına bir köprü olarak görmektedirler.

Nitekim Azerbaycan – Türkiye'nin ve Amerika'nın da teşvikiyle – Rus askeri üslerini reddetmekle kalmamış, aynı zamanda Rusya'nın Karadeniz limanına inen tek bir boru hattı döşenmesi yolundaki Rus talebine karşı çıkarak Gürcistan üzerinden Türkiye'ye ulaşan ikili çözümü desteklemiştir. Bölgedeki Rus etkisini azaltmak isteyen Kazakistan da Hazar ve Kazak petrolü için aynı yolu desteklemektedir.

Benzer şekilde, Türkiye ile olan diğer ilişkiler de sürekli güçlendirilmektedir. Türki konuşan ülkeler, yeni milli ordularının subaylarının eğitimi ve on bin öğrencinin eğitimi için Türkiye'nin yaptığı teklifi coşkuyla kabul etmişlerdir. Ulaşım, ticaret, eğitim ve kültür alanlarında işbirliğini öngören 1996 Ekim Taşkent zirvesinde görüş birliğine varılmıştır.

Amerika'nın bölgedeki jeostratejik konumu çok açıktır: Amerika Avrasya'nın bu kısmında egemen olamayacak kadar uzak fakat olaylardan uzak duramayacak kadar güçlüdür. Bölgedeki bütün devletler yaşamlarını sürdürmek için Amerikan varlığını gerekli görmektedirler. Rusya, bölgedeki tek egemen devlet olamayacak kadar zayıf, fakat büsbütün dışlanamayacak kadar yakın ve güçlüdür. Türkiye ve İran etkili olacak kadar güçlüdürler fakat kendi sorunları dolayısıyla kuzeyin kafa tutmasını veya bölgenin iç çatışmalarını önleyemeyebilirler.

Sonuçta Amerika'nın birincil menfaati, bu jeopolitik alanda tek başına hiçbir gücün hakim olmamasını sağlamak ve global toplumun buraya finansal ve ekonomik erişimini temin etmektir. Jeopolitik çoğulculuğun kalıcı bir gerçek olabilmesi için boru hattı ve ulaşım yolları şebekesinin hem kadar , nem Akdeniz'den ve Arap Denizi üzerinden bölgeyi doğrudan doğruya dünyanın büyük ekonomik merkezlerine bağlaması şarttır.

Amerika'nın en kuvvetli jeopolitik desteğine layık ülkeler Azerbaycan, Özbekistan ve (bölgenin dışında olmakla birlikte) Ukrayna'dır. Bölgede Amerika, istikrarlı ve batıya dönük bir Türkiye ile aynı ortak çıkarları paylaşmaktadır. Türkiye'nin evrimi (gidişatı) ve oryantasyonu (yönelimi) Kafkas ülkelerinin geleceği için özellikle belirleyici faktör olacaktır; eğer Türkiye Avrupa'ya dönük olmayı sürdürürse – ve tabii Avrupa da Türkiye'ye kapılarını kapamazsa – Kafkas devletlerinin de Avrupa yörüngesinin çekim alanına girme olasılığı çok yükselir ki zaten onlar da buna şiddetle heveslidir. Fakat eğer iç veya dış nedenlerle Türkiye'nin Avrupalılaşması sekteye uğrarsa, Gürcistan ve Ermenistan'ın Rus eğilimlerine uymaktan başka çaresi kalmaz.

Orta Asya'nın geleceği ise daha da karmaşık şartlar bütünü tarafından yönlendirilecektir. Orta Asya devletlerinin kaderini Rusya, Türkiye, İran ve Çin arasındaki nazik çıkar ilişkileri kadar Amerika'nın Rusya ile ilişkileri tayin edecektir. Bölgedeki tek bir gücün hakim olamayacağı hemen hemen kesindir. Esas tercih, bölgenin global ekonomiyle entegrasyonunu sağlayacak hassas bir denge ile, teknik çatışmaların, siyasi bölünmenin, hatta düşmanlığın kol gezdiği bir cadı kazanı arasında olacaktır.

Bölgesel dengenin kurulması ve sürdürülmesi, Amerika'nın Avrasya jeostratejisinin temel hedefi olmak zorundadır.

Hazar-Orta Asya'daki büyük çapta uluslararası yatırım yapılması yalnızca yeni ülkelerin bağımsızlığını pekiştirmekle kalmayacak, uzun vadede demokratik bir Rusya'nın da yararına olacaktır. Enerji ve mineral kaynaklarının işlenmesi, zenginlik, istikrar ve güvenlik doğuracaktır.

Güney Kafkaslarda ve Orta Asya'da istikrar ve bağımsızlığı teşvik etmek için Amerika Türkiye'nin dostluğunu kaybetmemeye özen göstermelidir. Girmek istediği Avrupa Birliği'nin dışında bırakılmış bir Türkiye daha da islamcı olacak, sırf inat olsun diye NATO'nun genişlemesini veto edebilecek, laik bir orta Asya'nın stabilizasyonu ve dünya toplumuna entegrasyonu için Batı ile işbirliği yapmaktan kaçınabilecektir.

Dolayısıyla ilerde Türkiye'nin de Avrupa Birliği'ne kabul edilmesi için Amerika Avrupa üzerindeki nüfuzunu kullanmalı ve – Türkiye'nin içi siyaseti islamcı yönde kesin dönüş yapmadığı takdirde – Türkiye'ye bir Avrupa ülkesi gibi davranmaya mutlak itina göstermelidir. Hazar havzasının ve Orta Asya'nın geleceğine ilişkin konularda düzenli olarak Ankara'nın fikrini sormak, Türkiye'ye Amerika ile stratejik ortaklık içinde olduğu duygusunu verecektir. Ayrıca, Hazar havzası enerji kaynaklarının ana çıkışı olarak Bakü-Ceyhan boru hattını Amerika şiddetle desteklemelidir. Türkiye ile İran arasında daha yakın ekonomik ilişkiler kurulması da Amerika'nın menfaatindedir.

SONUÇ:

Uzun vadede global siyaset egemenlik gücünün hiçbir ülkede yoğunlaşmasına imkan vermeyecektir. Dolayısıyla Amerika, gerçek anlamda global süper güç olan son ülkedir. Zira gerçek güç olan bilgi gitgide daha yaygın, daha etkili ve sınır tanımaz hale gelmekte, bu yüzden ekonomik güç de dağılmaktadır. Avrasya'nın anahtar ülkeleriyle dostane ve yakın işbirliği, miyadını doldurmuş Birleşmiş Milletler strüktürünü de çağdaştıracaktır. Sorumlulukların ve imtiyazların dağılımı global gücün gerçeklerini de değiştirecektir. Uluslararası şirketler, sivil toplum örgütleri, bilim kurumları ve herşeyden önemlisi internet, kurumsallaşmış ve herkesi içine alan işbirliğine dayalı enformel bir global sistem yaratmaktadır. Bu işbirliği, uzun süredir dünya istikrarı ve barışının sorumluluğunu taşıyan Amerika'nın yükünü omuzlarından alacaktır. Bu yolda kazanılan jeostratejik başarı, Amerika'nın ilk ve son gerçek global süper güç rolüne yaraşır bir miras olacaktır.